

AZ ELLENÁLLÁS

„Tény, hogy ma a földön minden negatív és büntény és gazság, szenny és sötétség, egyet kivéve, azt az egyet, amely a világ életrendjének egészével szemben áll. Ezért ma mindennemű úgynevezett optimizmus bűncselekmény és engedmény a hazugságnak... Egyetlen álláspont lehetséges: szemben állni és elvetni és elítélni, kivéve az értelmi tisztességet, amely ebből nem fogad el semmit. Minden vigyorgás szemtelenség és áruulás. A hiteles egzisztencia: szemben állni.” (Hamvas Béla)

Hogyan folytatják harcukat azok az emberek, akiknek úgy adatik (vagy akik úgy döntenek), hogy számukra az életben – vagy annak egy bizonyos helyzetében – az egyetlen lehetséges létezési forma az ellenállás? Riportomban erre a kérdésre kerestem a választ. A témával kapcsolatban hét emberrel készítettem interjút. Közülük hárman a hivatásukban, négyen pedig a magánéletükben szerzett tapasztalataikat mesélték el. Az első csoportba tartozik dr. Szöllősy Vágó László szabadkai pszichológus, Papp Richárd budapesti kultúrantropológus és Mészáros Zoltán szabadkai történész, akiktől azt kérdeztem, mit mond a tudomány az ellenállás jelenségéről. A másik csoportba tartozók az úgynevezett ellenállók. Köztük szerepel egy utcán „talált” lázadó, Ungár Klára, az első magyar politikus, aki a nagy nyilvánosság előtt vállalni merete homoszexualitását, Robertino Knjur, a miloševići diktatúra megdöntésében fontos szerepet vállaló Otpor (Ellenállás) csoportosulás volt aktivistája, valamint az 1989-es romániai forradalom egyik központi személyisége, de nyugodt lélekkel mondhatjuk azt is, kirobantója, Tőkés László erdélyi református püspök. Utóbbiak között van olyan, aki a méltóságteljes életért folytatja, és olyan is, aki élete egy bizonyos szakaszában a pusztá létért folytatta küzdelmét.

A PSZICHOLÓGUS SZEMÉVEL: DR. SZÖLLŐSY VÁGÓ LÁSZLÓ

Milyen ember képes az ellenállásra?

DR. SZÖLLŐSY VÁGÓ LÁSZLÓ: – Azok képesek szembefordulni meghatározott normákkal, akik a saját fejük után mennek, nem fogadják el a társadalom tájolását. Ami a személyiség fejlődését illeti, nem biztos, hogy az ilyen szembenálló mindig jó jellemű lesz, de annál biztosan jobb, aki állandóan föladja önmagát, föladja a saját elveit, helyette az „elveit”

a mindenkori pillanatnyi érdek határozza meg. Az ilyen csak fogyatékos jellemű emberré formálódhat. Fejlődéslelektani törvényszerűség, hogy a serdülőkorban és az ifjúkorban az ember végtelenül kritikusan viszonyul a társadalmi normákhoz, és nem fogadja el azokat. Nem véletlen, hogy a punkok, a hippik, a forradalmárok legnagyobbbrészt fiatalok, mert bennük még rendkívül nagy a kritikai érzék, amit a társadalmi pofonok felnőttkorban eltompítanak, aminek hatására a felnőttek megtanulnak mérlegelni. Az ellenálló emberekre a környezet fura módon reagál, tapsolnak annak, aki kiáll egy ügyért, de nem állnak mellé, mert ellenállni nem könnyű, hiszen minden normális ember fél. Csak abban különbözünk, hogy ki mennyire tudja legyőzni a félelmét. A lelki erőnlétet is lehet fejleszteni, ugyanúgy, mint a fizikait. Ha valaki egyszer-kétszer legyőzi a félelmét, annak harmadikra könnyebben megy. Sajnos mi, vajdasági magyarok, nem jó úton haladunk, hiszen mindenhova olyan tanácsokkal küldjük el a gyerekeinket, hogy inkább hallgass, ne hívd fel magadra a figyelmet stb., tehát lehetőleg ne légy önérzetes. A gyerekeket komformistának próbáljuk nevelni, és ez sokszor túl jól sikerül.

A KULTÚRANTROPOLÓGUS SZEMÉVEL: PAPP RICHÁRD

Manapság mely európai etnikai kisebbségeknek kell a legnagyobb harcot vívniuk fennmaradásukért?

PAPP RICHÁRD: – Ilyen veszélyeztetett etnikumok manapság a németországi frízek, az írországi kelták, a moldvai csángók, a csehországi németek, a francia gascogne-iak stb. Ezekben a kis népekben azonban szemmel láthatóan beindult egy önvédelmi mechanizmus, amitől újraéled saját kultúrájuk. Legjobb példa erre a francia gascogne-iak esete, akik egy olyan francia társadalomban élnek, amely a XVIII. század óta folyamatosan az egységes francia nemzet megteremtésére törekszik. Itt van azonban ez a kis nép, amelyik azt mondja, hogy mi gascogne-iak vagyunk, és azok is maradunk. Kutatni kezdték ősi nyelvüket, a történelemben megtalálták a maguk hőseit a gascogne-i származású D'Artagnan személyében, és sorra nyitják a D'Artagnan nevű kocsmáikat. Tehát egy népet sem szabad korán elsiratni. A történelemben ezt már sokszor megtették olyan népekkel kapcsolatban, amelyek a mai napig sem tűntek el.

A TÖRTÉNÉS SZEMÉVEL: MÉSZÁROS ZOLTÁN

Az ellenállás talán legvéresebb történelmi megnyilvánulásai a forradalmak voltak. Mit kell tudni a forradalomról?

MÉSZÁROS ZOLTÁN: – Király- és kormányváltások voltak a történelemben a legősibb időktől kezdve, de a forradalom fogalma a modern korhoz kapcsolható. Itt nem csupán arról van szó, hogy uralkodót váltanak, hanem az egész társadalom átalakításáról. A forradalomnak mindig volt filozófiai háttere, mely szerint az a szabadságra, az emberi egyenlőségre, az emberi jogok kiharcolására irányul. Ezzel szemben azok az országok, ahol soha nem volt forradalom, sokkal szabadabbak maradtak. Ez azzal magyarázható, hogy a forradalom eleve erőszakos, így sohasem hozhatott szabadságot és békét. Nézzük csak meg a forradalmak ősmintájának tekinthető francia polgári forradalmat 1789-ből, amely ugyan emelkedett ideákat talált magának, az első nap mégis úgy végződött, hogy a Bastille őreit felkoncolták, a svájci gárdisták vezetőjének a fejét pedig felszúrták egy lándzsára, és körbevitték Párizsban.

A MAI VILÁG EGY NAGY RAKÁS...

„Aki alkalmazkodik, él, az élet akármilyen koszos, a javakat eléri, ha rossz lelkiismerettel is, a többivel együtt van. Aki nem alkalmazkodik, akár undorból, akár más okból, a közösségből ki van zárva, absztrakt dialógusban, csak mint ellenfél és vádló.” (Hamvas Béla)

A következő interjúalanyomat Szeged utcáin sétálgatva fedeztem fel. A Kárász utcát elhagyva álltam a gyalogátkelőhelynél, amikor az úttest túloldalán megláttam egy érdekes alakot. Földig érő, kopott, fekete bőrkabátot viselt, övmagasságban több lánc lógott rajta, mint David Copperfielden, fejét fekete csuklya takarta, szemét lesütve maga elé tekintett, így arcát nem láthattam. Két méterrel az egymást taposó, átkelésre várakozó emberek mellett állt, majd öt másodperccel a mindig rohanó tömeg startolása előtt oldalra fordult, és flegmán három lépést tett jobbra. Nem mintha korábbi pozíciójában bárkit is zavart volna a továbbhaladásban, de talán úgy érezte, szükséges megerősítenie: nem kíván részt venni a megalázó versengésben. Lázadó – gondoltam magamban és folytattam utamat. Tíz perc múlva, az áruház melletti pénzváltónál várakozva vettem észre, hogy az imént látott illető halad el a hátam mögött. A lázadókra jellemző felsőbbrendűségi érzés sugárzott róla, miközben tudta, hogy a világgal szemben érzett undorát csak a világ iránta – a nem

alkalmazkodó iránt – érzett undora múlja felül. Úgy éreztem, meg kell szólítani. Ifjú arcát megpillantva meglepődtem: fiatal lázadó, majd arra gondoltam: szegény – már tudja.

Mi ellen lázadsz?

LÁZADÓ: – A mai világ egy nagy rakás szar. Mindent a pénz határoz meg, ennek alapján ítélik meg az embert. Én nem így gondolkodom. Úgy érzem, az élettemmel példát mutatok az embereknek, bizonyítom, hogy lehet úgy is boldogan élni, hogy nem minden a pénz körül forog. Zenélek egy együttesben, kőkemény punkot játszunk, olyant, amilyen a 70-es, 80-as években volt. Az még az ellenállásról szólt, nem úgy, mint ez a mostani, ma már divat a punk. Mi a régit játszunk, és úgy is élünk. Nem akarunk függni semmitől. Magunknak teremtjük meg a dolgainkat. Ezt a bőrkabátot, ami rajtam van, például 500 forintért vettem a turkálóban, befestettem fekete festékkel, és ebben járok mindenhova.

Hogy viszonyulnak hozzád az emberek?

LÁZADÓ: – Amikor az utcán végigmegyek, sokszor belém kötnek, beszólnak, kinevetnek, általában nem ülnek mellém a buszon, de ez nem zavar, legalább van helyem. Nyáron durvább reakciók vannak, mert akkor felállítom a tarajomat. Amikor kicsi voltam, otthon, Vajdaságban sokszor megverték, a szerbek nem tudták elviselni a külsőmet. Szinte naponta volt egy-két pofon, vagy térdelés. Amikor nagyobb lettem, megtörtént az első visszaütés is, volt néhány tömegverekedés. Voltak, akikkel úgy haverkodtunk össze, hogy: Nézd már, ezek azok, akik a múltkor megverték minket! Egyébként utálok az erőszakot, nincs semmi értelme. Járuk tüntetésekre is, két éve például volt itt, Szegeden egy tüntetés a háború és a pénz hatalma ellen, azután voltunk Belgrádban, antifasiszta összejövetelen is.

Hogy tervezed a jövődet?

LÁZADÓ: – Most 17 vagyok, Szegeden járok ipari középiskolába, szeretnék egyetemre menni, mint a barátóm. Azután akarok venni egy tanyát, és kiköltözni vele oda. Itt, Szeged mellett, Bordányban vannak jók, két punk barátom vett egyet-egyét, és most ott laknak a barátónőjükkel. A harmadik haverom is most költözik ki. Utáljuk a várost, itt csak a nyüzsgés meg a baj van, nincs egy nyugodt perce sem az embernek. Én nem akarok rabságban élni, rohanni a pénz után. Persze emiatt sokat kell nélkülözni, de ez megerősít. Ami másnak rossz sors, én azt röhögve kibírom.

KI JÁR HAT EMELT FŐVEL?

„A lelkiismeret sohasem alkalmazkodik, alkalmazkodásra nem is kényszeríthető, és ha az ember alkalmazkodik, a lelkiismeret annak minden esetben ellentmond.” (Hamvas Béla)

Az ember ősidőktől fogva próbál mindenféle indok alapján alacsonyabb rendűnek beállítani egy-egy embertípust. Gondoljunk csak a rabszolgákra, a feketékre, a zsidókra vagy a homoszexuálisokra, a sor végelethatatlan. A kommunista üldöztetések után (amely rendszer idején még börtönbüntetés járt érte) napjainkban, a demokratizálódó Európában az egyik legaktívabb diszkrimináció elleni harc a meleg elfogadásáért zajlik. Jelentős lépés e tekintetben, hogy Párizs és Berlin jelenlegi polgármesterei azután nyerték meg a választásokat, hogy nyilvánosságra hozták a többségtől eltérő szexuális irányultságukat. A berlini polgármester, Klaus Wowereit szavai szállóigévé váltak: *„Meleg vagyok, és ez jól van így.”* 2005-ben egy magyarországi politikus is úgy vélte, hogy eljött az ideje a „coming out”-olásnak, vagyis a nagy nyilvánosság előtti vállalásnak. UNGÁR KLÁRA a Fidesz alapítói között volt, két ciklusban tagja volt a parlamentnek, jelenleg a magyar liberális pártnak, az SZDSZ-nek a színeiben politizál, és lehetséges, hogy – Berlin és Párizs után – személyében újabb meleg politikus lesz egy európai főváros polgármestere, hisz a következő választásokon indul a főpolgármesteri címért. A 48 éves, egyébként rendkívül csinos asszonnal (több cikk született az „elvesztése” miatt vérző szívű férfiak tollából) Budapesten egy kávézóban beszélgettem arról, hogyan küzd a saját és a melegtársadalom emberi jogaiért.

„Itt az ideje, hogy elővegyem a szekrényből a szürke ruháimat, és kizárólag azokat hordjam, csak hajnalban vagy késő este merészkedjek ki az utcára, és tisztelettudóan húzzam meg magam. És naponta adjak hálát a jó istennek, hogy ez a sok rendes ember körülöttem megtűr. Persze csak akkor, ha mértéktartással élek, elrejttem a rejtegetnivalómat és belátom, hogy keresztényként csak hímneműt szerethetek igaz szerelemmel, azt is lehetőleg házasságban és sokasodva... Szerinted ki járhat emelt fővel? ...Képesek vagytok-e valaha is eljutni az élni és élni hagyni állapotig?” Ismerősek ezek a sorok?

UNGÁR KLÁRA: – Egy 2001-es *Élet és Irodalom*-beli cikkemből valóak. Az történt, hogy Tarlós István óbudai polgármester bezárással fenyegette a Pepsi Szigetet, amennyiben ott a homoszexualitásról szóló felvilágosító műsorok lesznek. Az eset kapcsán Dávid Ibolya akkori igazságügy-minisz-

ter is Tarlós mellé állt, amitől nálam betelt a pohár. Írtam egy nyílt levelet Dávid Ibolyának. Ebben az írásomban közöltem először nyilvánosan, hogy homoszexuális vagyok. Nem az volt az elsődleges célom, hogy kimondjam, én személy szerint az vagyok, csak tudatnom kellett, elegendem van azokból, akik úgy gondolják, így viselkedhetnek a melegekkel. Az akkori „coming out”-om nyilvánvalóan csak ahhoz a szűk értelmiségi réteghez jutott el, akik olvassák az ÉS-t. A „coming out”-ot megismételtem idén március 10-én éjjel a televízióban, egy esélyegyenlőségi magazinban. Mindkettő politikai tett volt, szó sincs exhibicionizmusról. Sikerült bevinni a politikába egy olyan témát, amivel az nem igazán akart foglalkozni.

Milyen reakciókra számított?

UNGÁR KLÁRA: – Nem gondoltam, hogy bármi atrocitás fog érni, számítottam egy-két csúnya levélre, esetleg hogy néhány ember elfordul majd az utcán, ha meglát. Ezzel szemben semmi ilyen nem történt, a legrosszabb reakciója a 81 éves édesapámnak volt, aki hisztériázni kezdett, pedig már 10 éve tudja, és soha egy rossz szava nem volt. Úgy látszik, ott kezdődik a probléma, ha a világ megtudja. Ezzel a mókuskerékkel találkozom állandóan. Azt mondják, azért nem jó neked, hogy homoszexuális vagy, mert a világ elítéli, és a világon nem lehet változtatni. Ezzel szemben én úgy vélem, az előítéletek változtatható dolgok, a társadalom változtatható. Amerikában például ma már azt sem ildomos mondani, hogy fekete, nem azt, hogy néger.

Milyen károsodásokat szenvedhet az, aki elfojtja ezt a vágyat?

UNGÁR KLÁRA: – A homoszexualitással kapcsolatban sok sztereotípiát él, melyeket tisztázni kell. Sokan azt hiszik, az, hogy valaki meleg, választás kérdése, meg hogy azért lesz az, mert rosszul bántak vele az ellenkező neműek. Ezek valótlanok. Genetikusan eredetű, tehát nem úgy terjed, mint az influenza. Attól nem lesz senki meleg, ha melegekkel beszélget. Az emberek 5-7%-a homoszexuális, ahogy az állatoknak is. Gyógyítani nem lehet, hiszen annyira zsigeri dologról van szó, amit az ember egész lényé befolyásol. Ha ezeket megértjük, rájövünk, mit élhet át az az ember, akinek ezt a természetes vágyát el kell nyomnia. Ha valaki huzamosabb ideig komoly szexuális nyomorban él, akkor elképesztő károsodásokat szenvedhet a személyisége. A nem egészséges szexualitású emberekben hatalmas indulatok keletkeznek. Ha igazán agresszív homofóbbokkal találkozom, nekem rögtön az ugrik be, bizonyára látens homoszexuális, csak nem meri bevallani. Tarlós Istvánnal kapcsolatban is ez a véleményem, meg is mondtam neki. Sajnos az emberiség olyan kiváló művészeket is elveszített, mert nem tudta elfogadni a homoszexualitást, mint például Virginia Woolf, aki olyan korban élt, amikor ezt nem lehetett vállalni, ezért az öngyilkosságba menekült.

25 000 EMBER SZABADÍTOTTA KI A BÖRTÖNBŐL

„A forradalmat nem a lázadó csinálja, hanem a korrupció csinálja a lázadót. A lázadó nem a korrupció életre kelt rossz lelkiismerete, hanem az élet javaitól megfosztott [...] ember böszültsége.”

(Hamvas Béla)

A 90-es évek Jugoszláviáját senkinek sem kell bemutatni, és azt sem kell ecsetelni, mi történt 2000. október 5-én és az azt megelőző hónapokban országunk területén. A rendszerváltásban fontos szerepet vállaló, többnyire fiatalokat tömörítő Otpor mozgalom egyik főszervezőjét, a szabadkai eseményeket irányító bunyevác, horvát és magyar származású ROBERTINO KNJUR-t kértem fel, mesélje el, a „tűzvonalból” nézve hogyan zajlottak le az akkori események.

Hogyan lettél forradalmár?

ROBERTINO KNJUR: – 18 évesen elvittek a harcterre. Az ott töltött két és fél hónap mély nyomokat hagyott bennem. Ezt követően kezdtem politikával foglalkozni. 1996-ban egyik szervezője voltam az egyetemista tüntetéseknek. Már akkor meneszteni lehetett volna a rezsimet, de az ellenzéki politikusok cserbenhagytak minket. Ezután az egyetemista tüntetések szervezői közül néhányan úgy gondolták, valami radikálisabbat kell kitalálni, olyant, ami direkt szembeszúrja a rendszert. Létrehozták a fiatalokat tömörítő Otport. Akkor már nagyon sokan úgy gondolták, nincs vesztenivalójuk, az országban olyan körülmények uralkodtak, amilyenek között nem lehetett tovább élni. Rendőrök voltak az egyetemeken, korrupció és háború volt, már nem lehetett kibírni. Az emberek félték a kormánytól és a titkosszolgálattól, akik azt öltek meg, akit akartak, politikust, újságíró, civilt, bárkit eltehettek láb alól. A maffia korlátlan úr volt. Cselekedni kellett. Rögtön a kezdetekkor csatlakoztam az Otporhoz, és szervezkedni kezdtem Szabadkán.

A rendőrök hamar parancsot kaptak az üldözésekre...

ROBERTINO KNJUR: – Azt az utasítást kapták, hogy minden lehetséges módszerrel félemlítsenek meg bennünket. Szabadkán 40 személyt 142-szer tartóztattak le, engem a legtöbbször, 11-szer. Néhányszor megverték, egész napokat bent tartottak, és hülyeségeket kérdeztek, például: Miért ölte meg a Szocialista Párt vajdasági elnökét? Ezt a kérdést legalább 30-szor feltették. Azután azzal fenyegettek, hogy kirúgnak az egyetemről, apámat a munkahelyéről. Volt, amikor kegyetlenek voltak a rendőrök, például Vladičin Hanban egy fiatal fiút a lábánál fogva felakasztottak, és teljesen összeverték. Terrorizáltak bennünket, de nem törtünk meg.

Minél keményebben szorítottak, annál több dac volt bennünk, és minden letartóztatás után még többen csatlakoztak hozzánk.

Te voltál az utolsó otporos, akit letartóztattak. 2000. október 5-én a szabadkai börtön előtt több mint 25 000 ember követelte szabadon bocsátásodat. Hogyan zajlott le az a napod?

ROBERTINO KNJUR: – Úgy terveztük, nem megyünk Belgrádba, mert az volt a stratégia, hogy minden városban szervezünk valamit, hogy minél kevesebb rendőr mehessen Belgrádba. Aznap a Közgazdasági Egyetem előtt akartunk tüntetni. Reggel indultam biciklivel, amikor egy fekete autó elé állt, kiszállt belőle néhány ember, és betuszkolt az autóba. Szerencsére a barátnőm látta ezt, és jelentette. Egész nap bent voltam a börtönben, és nem tudtam semmit a belgrádi eseményekről. Azt gondoltam, kapok egy gyors bírósági végzést, és elvisznek a mitrovicai börtönbe. Úgy gondoltam, 5 évet biztosan kiszabnak rám. Aztán a cellából hallottam, hogy odakint nagy tömeg van, de nem tudtam, mi történik. Este fél 8-kor engedtek ki. Akkor mondták, hogy ég a parlament, a rendszer megbukott. Nem tudtam elhinni. Azt hiszem, ha tovább folytatódott volna az ellenállás, pszichikailag teljesen összeroppantam volna, rendkívül nagy feszültségben éltem.

Öt év telt el, azóta sok minden történt veled, kiléptél az Otporból, elköltöztél Szabadkáról...

ROBERTINO KNJUR: – Október 5-e után megtörtént a rendszerváltás, de nekünk tovább kellett folytatni a harcot, mert a bűnösök nem lakoltak meg, sőt a pozíciójuk is megmaradt. A 2004-es választások után, amikor az Otporral nem értük el a parlamenti küszöböt, búcsút mondtam a politikának. Most 32 éves vagyok, idén elhagytam Szabadkát és Magyarokanizsára költöztem. Itt is sokan emlékeznek még rám. A múltkor egy ember azt kérdezte, hogy tud egy ilyen vézna kis ember szembeszállni a rendszerrel. Mondtam neki, hogy nem a test, hanem a szív mérete számít.

A FORRADALMÁR LELKÉSZ

*A behódolás „a tehetségtelen ember számára nem különösebb meg-
rázódtatás. Nincs mit vesztenie. Minél kisebb valaki, minél igény-
telenebb, minél kevésbé veszi önmagát komolyan [...] a korrupciót
annál simábban tűri el. Minél tehetségesebb valaki, a behódolás annál
végzetesebb. A magas becsvágy ismertetőjele, hogy az igazságon kívül
minden egyebet csak nehezen visel el.” (Hamvas Béla)*

1989 sorsfordító év volt. Sorra omlottak össze az európai kommunista diktatúrák, szinte mindegyik vér nélkül adta át hatalmát. Volt azonban

egy ember, aki nem akarta belátni, hogy vége van, Nicolae Ceaușescu, a román diktátor. Ez az öntelt és kegyetlen ember, aki magát csak úgy nevezte, a „Kárpátok géniusza” még 1989-ben is a legdurvább módon sanyargatta országa lakosságát, a román állapotok a sztálinizmus legroszszabb időszakait idézték. Ceaușescu országa a félelem és a sötétség országa volt. A hírhedt politikai rendőrség, a Securitate, és az ország minden szegletét ellenőrzés alatt tartó pártapparátus kíméletlenül megtorolt minden gyanúra okot adó lépést, minden ellenszegülést sejtető gondolatot. Romániát a félelem tartotta össze. A lakosság félt a vezetőktől, a vezetők félték a lakosságtól. De 1989 telén egy fiatal temesvári lelkész legyűrte félelmét, és úgy döntött, nem hátrál meg. A bátor fiatalember neve mára fogalomná vált, ő TÖKÉS LÁSZLÓ, a forradalmár lelkész.

Hogyan jutottak el oda, hogy 24 év kőkemény diktatúra után 1989. december 16-án Temesváron az emberek azt merték kiabálni: „Jos cu Ceaușescu!”, azaz: „Le Ceaușescuval!”?

TÖKÉS LÁSZLÓ: – A nemek kezdetben nagyon halkak és szinte láthatatlanok voltak. A templomban az istentiszteletek közegében érlelődtek. A fennálló helyzetről, tehát a Securitate rémtetteiről, falurombolásairól és a hatalom egyéb túlkapásairól szóló szószéki hirdetéseknek a hatására érlelődtek. A valóság felfedése, az igazság kimondása az igehirdetésekre egyre nagyobb számban járó emberekben megérlelte a gondolatot, hogy ne hagyjuk magunkat. Én nyilvánvalóan nem akartam forradalmat kirobbantani, nemes egyszerűséggel az igazságért harcoltam. 1989 áprilisában az egyházi és világi hatóságokkal, a kommunista párttal és a Securitatéval való összeütközéseim hatására törvénytelenül el akartak helyezni Temesvárról, ám az emberek mellém álltak, pontosabban az mellé az ügy mellé, amit képviseltem. Aláírásokat gyűjtöttek, és dacoltak a Securitatéval. Amikor a hatóság azzal kezdte provokálni a lakosságot, hogy parancsba adta a családom kilakoltatását a parókiáról, az emberek gyülekezni kezdtek a templom körül, élő láncot alkotva kívántak megvédeni minket. Ez december 15-én történt, másnap eljutottunk oda, hogy elhangzottak először a hangos nemek: Jos comunismul, jos cu dictatura, jos cu Ceaușescu!

Önök melyik volt a legszörnyűbb és melyik a legemelkedettebb pillanat a forradalmi napokban?

TÖKÉS LÁSZLÓ: – A legemelkedettebb az volt, amikor egyházunk körül összegyűltek az emberek, és egy szívvel, egy lélekkel lázadtak fel a Ceaușescu-diktatúra ellen. Az igazság győzelmének egy olyan felemelő pillanata volt ez, amelyet csak a történelemkönyvekből ismerhetünk. Ezekben a pillanatokban az igazság nem maradt meg az érzések szintjén,

hanem a cselekedetek révén győzni tudott. A legborzalmasabb időszak az volt, amikor a secusok a feleségemmel együtt elhurcoltak egy kis faluba, Menyőre. Ott a román titkosszolgálat csaknem egy hétig folytatta a kihallgatásunkat és a fenyegetésünket. Borzalmasak voltak azok a napok, a közvetlen életveszély árnyékában éltünk. Ma már biztosra veszem, ha Ceaușescu nem bukik meg, és nem végzik ki, akkor mi végezzük az ő módjára. Fantasztikus pillanat volt az is, amikor december 22-én a déli hírekben meghallottuk, hogy Ceaușescu menekülésben van. Ez a halál-félelemből való felszabadulásnak a pillanata volt, ami kimondhatatlanul nagy boldogságot jelentett.

**Az önt és a parókiát élő falként védő temesvári emberek közül so-
kan az életükkel fizettek bátor cselekedetükért. Milyen érzésekkel
emlékezik rájuk?**

TÖKÉS LÁSZLÓ: – Igyekszem méltó maradni hozzájuk. Nem érezhetjük magunkat biztonságban addig – másrészt tartozunk az áldozatoknak vele –, míg fel nem derítjük, kik voltak a tömeggyilkosok, akik végeztek ezekkel az emberekkel. Több mint 1000 áldozata volt a forradalmi eseményeknek, ezek közül mintegy 150-en Temesváron haltak meg. 1992-ben több mint 10 napig tartó éhségstrájkot tartottam az áldozatok ügyében való igazságtétel érdekében. Nagy hálával, szeretettel, sokszor meghatódással gondolok rájuk, és addig nem nyugszom, amíg az igazságtétel nem történik meg.

15 év távlatból mit gondol a forradalom hatásáról?

TÖKÉS LÁSZLÓ: – Sajnos forradalmunk a történelemben merevedett, mert olyan 15 év következett, amely bemocskolta a tiszta kezdeteket. A kommunista visszarendeződés az akkori eseményeket mintegy meghazudtolta, a romániai népek és felekezetek között a forradalom idején létrejött összhang, sajnos már a múlté. Három hónappal a forradalom után Marosvásárhelyen egy pogromkísérlet történt, melynek során magyarverések és gyilkosságok zajlottak le. Azóta a román nacionalizmus több hulláma söpört végig Románián. Sajnos az eszmények bizonyos értelemben illúzióknak bizonyultak, azonban hiszem azt, hogy egy rossz házasság a korábbi szerelemnek a szépségét nem kérdőjelezi meg, legfeljebb átadja a múltnak.

**Hasonlóan nehéz harcot vívunk fennmaradásunkért Szerbiában,
mint önök Romániában. Mit üzenne a délvidéki magyarságnak,
ami esetleg erősíthetné az ellenállásba vetett hitünket?**

TÖKÉS LÁSZLÓ: – Az ellenség lefegyverzése mindig az erkölcsi erő szétzúzásával és a hit meggyengítésével történik. Amikor ezt eléri az ellenség, akkor győzelmet aratott. A mi ellenségeink is így akarnak

velünk elbánni. A hit elvesztése, a csüggedés, a reménytelenség a mi legnagyobb veszedelmünk. Sajnos a magyarságot már több mint 85 éve, úgy a Délvidéken, mint az egykori Magyarország többi leszakadt részében oly mértékben demoralizálták, ha kellett, tömeggyilkosságokkal is, amiből nagyon nehéz felállni, de az biztos, hogy erkölcsi tartás és hit nélkül erre semmi esélyünk sincs. Üzenetem a délvidékieknek: „Ne csüggedj el, kicsiny sereg!” – ahogy egyik nevezetes dalunkban, a gályarabok énekében halljuk.

Püspök úr, ön szerint melyik a legszebb bibliai történet az ellenállásról?

TŐKÉS LÁSZLÓ: – Talán az, amikor az apostolokat a vezető tanács, a szinedrion, térítő munkájuk miatt börtönbe záratta, de ők, miután sikerült kiszabadulniuk, visszamentek a jeruzsálemi templomba, oda, ahol elfogták őket, és folytatták a hittérítést. Ilyesfajta tántoríthatatlanság szükségeltetik a komoly ellenálláshoz. A mi protestáns hitünknek is tantételévé vált az ellenállás, ami Kálvin János elvében ölt formát. Az ellenállásnak eme forradalmian bátor elve egy olyan történelmi időben született, ahol isteni jegyekkel ruházta fel magát a világi hatalom. Kálvin ilyen időkben merte azt mondani, hogy a zsarnok ellen igenis fel szabad lázadni!

(A riportban szereplő idézetek Hamvas Béla *Patmosz I.* című könyvéből származnak.)

